

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 307
טבת תשפ"ב

האם מזוג האוויר הסוער פגע בכשרות העירובים

בשבוע שעבר עברנו בארץ ישראל שבוע חורפי במזג אוויר סוער, ורבים פנו למוקד העירובין מתוך התענינות ושאלו האם יש בעקבות הסערה קלקולים רבים בעירובים. אנו שמחים שאנשים נותנים ליבם לחשוב על העוסקים בעירובים, יש בזה גם השתתפות ונשיאה בעול, וגם שאלה האם הטלטול אחרי שבוע כזה הוא מפוקפק כדי להזדר בשמירת השבת.

והנה ברוך ה' שאפשר לומר שבזמנינו הסערה אינה פוגעת הרבה בעירוב, אחרי שידועים היום באיזה חומרים להשתמש, וברוב המקומות עושים על פי המומחים לעירובים שמבצעים התקנה נכונה, ואז העירוב אינו נפגע מרוחות וגשמים בצורה ישירה, אלא רק מעצים וענפים שנופלים מהרוחות כאשר הם נופלים על החוטים, לכן אין כל כך הרבה תקלות בעירוב בסופה כזו, [מלבד בשלג ואכמ"ל].

אבל יש בכל זאת קושי מיוחד בשבוע כזה, לבדוק ולתקן את התיקונים השגרתיים שמצויים כמעט כל שבוע, גם אם זה לא עד כדי שכמעט צריך להודיע שאין עירוב, בכל זאת המאמץ שהיה נדרש מהעוסקים בעירוב כשיום שיש גשום וסוער, הוא בלתי נתפס אצל אנשים מהשורה. אחד מהשואלים אמר שכנראה העוסקים בעירוב קרוצים מחומר אחר. בשעה שכל אחד משתדל להישאר בבית, או לצאת רק לחנות הקרובה שאין מסביבה הצפה של מי גשמים, האחראים יוצאים לדרך להסתובב סביב לכל העיר או לשכונה בלי פשרות, וכשמגלים שאחד מהחוטים נקרע, יוצאים החוצה גם בגשם וללא מטריה, כי אם ימתינו עד שייפסק הגשם לא יסיימו לפני שבת. עוברים בבוץ ומתלכלכים, ומאמינים בשליחות הקדושה שעומדת בחלקם, לעשות את השבת לכל העיר והשכונה, הרי אלו דברים גדולים ומיוחדים. ונודה בזאת בשם כולם לכל האחראים שהתמסרו וממשיכים להתמסר בשבילנו, שה' יתן סייעתא דשמיא להצליח בקלות לתקן כהלכה, ושהעירוב יחזיק מעמד ולא יתקלקל, ויראו ברכה בכל מעשי ידיהם, ובריאות ונחת עם כל יוצאי חלציהם.

דרגת העירוב מצורות הפתח ללא רוב מחיצות

בשבוע זה ניגשנו לבדוק עירוב שנעשה לאחת מהישיבות שנמצאות בקצה של אחד מהישובים בדרום הארץ, והקיפו את הרחוב המוביל לישיבה עם צורות הפתח משני הצדדים, כדי לחבר בין הישיבה לבין הבית הראשון שיש בו ששייך לצוות הישיבה. הנהלת הישיבה השקיעה בעבר בתיקון העירוב הזה, וביקשה ממוקד העירוב להוסיף לחיים לעמודים, בפרט במקום שהעמוד התעקם מעט, על מנת שיהיה בכשרות המקובלת בעירובי השכונות החרדיות בארץ הקודש.

כבוש המוביל לישיבה ועמודי עירוב משני הצדדים

והנה עירוב זה בנוי ברובו על ידי צורת הפתח, ואין בו רוב מחיצות, אך מעיקר הדין אפשר לעשות את העירוב גם על ידי צורת הפתח. דין זה מבואר בשו"ע (סי' ס"ב ס"ז) שאפילו נעץ ארבעה עמודים ומתח מעליהם חוט ועשה את כל ההיקף על ידי צורת הפתח, הרי זה כשר [מלבד בבקעה שאין בה דיורים קבועים], אבל דעת הרמב"ם שכאשר צורת הפתח הם יותר מי' אמות [כחמישה מטרים], צריך שיהיה רוב ההיקף על ידי מחיצות גמורות ולא על ידי צורת הפתח, ובמשנ"ב שם (סי' נ"ט) כתב שנוון להחמיר כשיטת הרמב"ם שגם צורת הפתח והסמ"ק הוא כן. לכן יש מעלה לעשות את העירוב עם מחיצות גמורות בהיקף, ומכל מקום גם כאשר כולו על ידי צוה"פ הרי הוא כשר, כיון שהמשנ"ב כתב רק נכון להחמיר. ואמנם רבים מבני ספרד מקפידים שהעירוב יהיה עם רוב מחיצות, למרות שהשו"ע לא הכריע כדעת הרמב"ם, וצ"ע ואכמ"ל.

דיני רה"ר בעירוב על כביש מהוץ לבתי המושב

ויש לדון עוד בענין העירוב על כביש זה, האם יש בו חשש רשות הרבים [לשיטות שאין צריך שיעברו שישים ריבוא וכמ"ש המשנ"ב (סי' שמה"ס"ק

כ"ג) שראוי לבעל נפש להחמיר], ויש לדון בזה מכמה סיבות. א. כיון שאין בתים מצדי הכביש, אין את ההיתר של החזו"א שכתב שהבתים יוצרים עומד מרובה ומבטלים דין רה"ר. ובאמת זה נכון, וזה נוגע בהרבה עירובים שנמצאים בקצה העיר או השכונה, שאם כוללים רחוב שנמצא מחוץ לקו הבתים, אין להם את הצירוף של שיטת החזו"א. אלא שמה שסמכו לטלטל בזמנינו בעירובי השכונות, אינו רק על סמך שיטת החזו"א, אלא משום שבמשנ"ב מבואר שיש על מה לסמוך, ואמנם הגברים משתדלים להחמיר על עצמם כמ"ש המשנ"ב, אבל מתירים לילדים ולכל מי שרוצה להקל, על סמך השיטות שללא שישים ריבוא אינו רה"ר.

ב. יש לעיין משום דין סרטיא, שנחשבת רה"ר גם בלי שישים ריבוא, כיון שהדרך הזו היא דרך המובילה מהמושב למקום ישוב וקיבוץ רבים מחוץ למושב, או שמא זה נקרא חלק מאותו מושב. דהנה מצד הלכות תחומין הם רחוקים יותר מקמ"א אמה, ונחשבים כמקום לעצמו, [ומ"מ אינם מוגדרים עיר, כי כל הבתים בחצר אחת גדולה, ולא ששה בתים בשלשה חצרות]. אבל לגבי דין רשות הרבים, נראה שאין לכביש דין סרטיא, שזה נאמר בדרך המסורה לכל העולם כמו שכתב הרמב"ן לגבי סרטיא, משא"כ בזה שאינו דרך לשום מקום מלבד לישיבה, שמויעד רק לבני הישיבה.

האם המדרכות וצידי הכביש מצטרפים לשיעור ט"ז אמה

ג. כיון שרוחב הכביש הוא פחות מט"ז אמה, א"כ לכאורה אינו רשות הרבים לכ"ע. אבל בדרך כלל ברחובות שלנו מצרפים גם את המדרכות לחישוב הט"ז אמה, כמ"ש באחרונים וכמו שציין רעק"א בגליון השו"ע (סי' שמה"ס"ז), וא"כ בכביש הזה אפשר להוסיף ג"כ מהצדדים, ויש לו הרבה מרחבים בצדדים שמשלמים אותו לט"ז אמה. או שמא י"ל שאין להוסיף את צידי הכביש כאן, כיון שדרך ההולכים היא ללכת על הכביש, ולא משתמשים כל כך בצדדים שאינם נוחים להילוך כמו מדרכה מרוצפת, ולפ"ז אין ברוחב הדרך ט"ז אמה, ואין בה דין רה"ר כלל. וכן נראה לדינא. לפ"ז יש מעלה לעירוב הזה שהוא ללא רה"ר. אבל בתחילתו בקטע שבסוף המושב, הוא כולל קטע מהרחוב של המושב, שבו יש רוחב ט"ז אמה, ויש בו גם דרך יציאה אל הכביש הראשי, ולכן יתכן שיש לו חשש לדון רה"ר [אמנם רק בדרגה שאין שישים ריבוא. וגם בזה י"ל משום שבכניסת לשוב יש שערים הננעלים בלילה. אלא שכל שאר הצדדים אינם מוקפים במחיצות אלא רק בצוה"פ, ויש להאריך בזה ואכמ"ל]. והעולה מזה שיתכן שאין חשש רה"ר ברוחב הזה.

דין לחי שספג תאונה והתעקם

בשעה שבדקנו את תקינות העירוב, גילינו שני מקומות שהלחיים התעקמו מאוד, מחמת כלי רכב ואוטובוסים שנתקעו בהם, [והגענו עבור זה, בעקבות פניה של הנהלת הישיבה למוקד העירוב שיבואו לבדוק כי אירעה תקלה]. נשאלת השאלה האם יש בעיה הלכתית בלחי כזה, כאשר למרות העיקום כולו נמצא מתחת החוט, ומהו שיעור העקמימות שיהיה בו בעיה.

והנה דין זה של לחי מעוקם, הבעיה בו מחמת דין פתחי שימאי, שמבואר בגמ' בעירובין (דף יא.) וברש"י שם שפתח שומם והרוס אינו כשר לצורת הפתח, [והאחרונים נחלקו האם הפסול הזה נאמר גם בצוה"פ של עירוב, ולהלכה נקטינן להחמיר ערה המקרים], וכתב המשנ"ב (סי' ש"ג ע"ה"צ" ס"ק י"ט) שפ"ז לחי מחתיכת עץ שיש בו בליטות, צריך לשייף את הבלטות. מבואר שבכלל הדין הזה נאמר שהלחי יהיה ישר וחלק, כי אם אינו ישר הוא כמו פתח הרוס, שאין דרך לעשות פתחים בצורה כזו. וא"כ לחי שהתעקם הרבה והוא נראה הרוס, יש להחמיר שאינו כשר לצורת הפתח.

אבל הורו הרבנים שלא כל עקמימות קטנה תפסול, ואפילו לא כל מה שניכר לעין, וקשה להגדיר מה השיעור, וזה גם תלוי איזה צורת התעקמות.

לחי שהתעקם מתי נחשב פתחי שימאי

והכלל בזה הוא, שאם הלחי נקרא שלם רק מעוקם קצת, הוא כשר, ואם הוא נקרא עקום ברמה שהוא הרוס, אינו כשר.

מתחם אירוח עם חוף על שפת הכינרת

בין הפונים לקבלת סיוע ממוקד העירוב ביום שישי האחרון, היה מלמד בת"ת בירושלים שהתקשר כשעתיים לפני שבת, וסיפר שהוא הגיע עם עוד כמה עשרות מלמדים, להיות בשבת במתחם השוכן בקצה העיר טבריה על חוף הכינרת, ושואל האם אפשר לטלטל שם. הזכרנו אותו לעשות סיבוב במתחם על כל הגדרות לראות את שלימותם, והוא חזר ואמר שכל הגדרות שלימות, אבל לכיוון הים יש מקום רחב פתוח. בדקנו את המקום גם באמצעים שבידינו בתמונות לוייניות, והתברר שרוחב המקום הפתוח הוא כארבעים מטרים, ושפת הים בקטע הזה אינה תלולה כמו ברוב הכינרת המשמשת לשיט, אלא זה חוף קטן לרחצה, וא"כ הים אינו מחיצה [כמו שכתב המש"ב סי' ס"ג והרבה פוסקים שהזכירו לגבי שפת הים שצריך שתהא בשיפוע המתלקט לעומק י' בתוך ד' אמות, ולא כשו"ת מהר"ט שסבר שהים כמחיצה ברוח רביעית]. והרי פירצה בגודל כזה אל הים, זה פירצה אל כרמלית גמורה, ולא מועיל בה דין עומד מרובה, כיון שהיא הרבה יותר מי' אמות [שהם כחמשה מטרים], וא"כ אסור לטלטל בכל מקום במתחם, ולא להוציא או להכניס שום דבר מהחדר או מחדר האוכל ומבכה"ס, אל הרחבה שבמתחם.

אם הישיבה נוסעת לשים נגראה שהעירוב בסדר

השואל הוסיף ואמר שהמשכיר הרגיע אותו, שבשבוע הבא יהיה כאן גם מיישבת מיר, הוא יכול להיות רגוע שהכל בסדר אצלם. אמרנו לו אכן אנו יודעים על כך, אבל הישיבה באמת הזמינה מישהו שיבוטו בשבוע הבא לבדוק ולסדר להם עירוב, וכעת העירוב הזה עדיין אינו קיים. הנה זה אחד מהדברים שאנשים נוטים להאמין בקלות בנושא הכשרות, שאם פלוני היה שם או אפילו יהיה שם מסתמא זה בסדר, ואינם חושבים שאולי הוא עשה באמת משהו מיוחד, ולא סמך על המקום כמו שהוא. עלינו להתחזק ולשים לב, כמו שבעניינים הגשמיים כל קבוצה מבקשת תמונות ומגיעה לבדוק אם החדרים מסודרים מספיק, ובודקת את פרטי החוזה היטב, ולא סומכת רק על הסיפורים שישביה פלונית היתה כאן, כך גם בענייני הלכה, צריך לברר היטב מראש, ולבדוק אצל העוסקים בהלכות אלו, ולסדר שגם שמירת השבת תהיה ברמה גבוהה, לא פחות מרמת הארורה.

שאל השואל א"כ מה עושים, איך הם יסתדרו כל השבת, הרי ודאי יעבירו דברים ממקום למקום. אמרנו לו שהפתרון היחיד הוא לעשות צורת הפתח לאורך כל החוף, וזה דבר אפשרי לפי הנתונים שראינו שם, רק הוא צריך חוט ארוך כחמישים מטרים. השואל אמר שאין לו חוט, ואין לו מהיכן להשיג חוט ארוך שעתיים פני שבת, ונראה לו שעדיף לו לשתוק, הוא לא יטלטל, אבל אחרים לא שאלו אותו. והנה ודאי שבמקום שאסור לטלטל צריך להודיע לאחרים, ובודאי רבים ימנעו מחילול שבת, אלא שצדעירי זה מצב נורא ואיום, שאנשים חרדים המלמדים תורת ה', אינם יודעים שצריך לברר היכן יש עירוב, ולהישמר מטלטול במקום שאין עירוב טוב, עד כדי שקשה לומר להם את האמת רח"ל.

בנושא זה צריך לעורר הרבה ולהפיץ יותר את ידיעת העירוב והזירות בטלטול האסור, שלא רק אחד מתוך חמישים איש יברר, אלא כולם לא יאשרו את נסיעתם עד שיש מי שדואג לסדר עירוב. וכל מי שיכול להוסיף בדבר זה להפיץ ולעורר, תבוא עליו ברכה. בס"ד אנו רואים התקדמות רבה מאוד בציבור, שדורש יותר שיעשו עירובים טובים, ומוכן גם לשאת בעול ולתרום מכספו עבור העירוב, יתן ה' שתרבה הזדעת הידיעת התורה והמצוות, ויהיו עירובים מהודרים בכל מקום.

צורת הפתח מכסאות של חוף הים

למעשה לא החחנו לו כל כך, והסברנו לו שיתאמץ יותר כי זה יציל רבים ממכשול, לכן שינסה לפנות למשכיר לבקש חוט, הרי הוא עוסק בספינות א"כ מסתמא יש לו משהו. כעבור כמה דקות הוא התקשר שיש לו חוט, ושאל אם לקשור על עמוד כזה או כזה מהעמודים שנמצאים בתוך המתחם. הסברנו לו שמבחינה פרקטית יהיה לו קשה לקשור בצורה שהחוט יהיה מעל העמוד, כי זה עמודים של סככות ושל במות אירועים, שאין בהם תפיסה מעל העמוד, אלא הפתרון הוא להשתמש בלוחים, קח שני שולחנות מהחוף או משהו דומה, תעמיד אותם בירידה אל החוף צמוד לגדרות שבצדדים, אחד מימין ואחד משמאל בצורה זקופה כמו לחי, ותקשור את החוט מעליהם.

לוח מכסא ים עמוד מאחורי הגדר ובניה

השעה כבר היתה מאוחרת מאוד, והשואל הביט ומצא שיש כסאות על החוף שהם נפתחות לשכיבה ממש, ויוצא שהם יכולים לעמוד ישר, לקח שני כסאות וקשר אותם, עם חוט מעליהם, ועשה צורת הפתח. אמרנו לו שישמח שמחה גדולה, שמנע מכשול של עשרות אנשים, וזיכה אותם בשמירת

השבת. אך הוא הסתייג וביקש שכשיבואו לעשות את העירוב לקבוצה של הישיבה, שיראו אם הוא עשה כדן.

הגענו לשם בשבוע זה, וראינו את הכסאות עדיין קשורות, וגם החוט נשאר במקומו, אבל זה לא היה לגמרי בצורה הנכונה. משום שהוא העמיד את שתי הכסאות מאחורי הגדרות, כלומר אם נתאר לעצמינו מתחם מרובע, שיש באמצע ירידה החוצה עם שתי גדרות משני צידי הירידה, וצריך לעשות צורת הפתח בירידה, הרי המקום של העמודים של הפתח, או הכסאות שמשמשות כעת ללחיים, צריך להיות בתוך הירידה שבה עושים פתח, אך כאן העמידו אותם בקרקע העליונה שנמצאת מעבר לגדרות.

בענין זה עסקנו בעירוב האחרונים במסגרות השיעורים של עירובין למעשה, שדין זה אינו דומה לדברי המש"ב (סי' ס"ג ס"ק ק"ג) שאם העמיד את העמוד בחצר שבצד של הרחוב והחצר מוקפת מד' רוחות, לא עשה כלום, בגלל שהעמוד שעושה את צוה"פ ברחוב אינו נמצא ברחוב, והגדרות מבדילות בין העמוד לבין הרחוב. אך שם מקום העמוד שבחצר מחולק לגמרי משטח העירוב, כמי"ש שמוקף מד' רוחות, משא"כ בחוף הרי גם הקרקע שלמעלה היא בשטח העירוב, לכן אין את הפסול שכתב המש"ב. אבל בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) מבואר שנקט שגם מחיצה שתם שעומדת לרוחב הצוה"פ מחלקת ופוסלת כי עושה שהפתח מחולק לשנים ובכל צד יש רק חצי צוה"פ. לכן מקפידים בעירובי השכונות שלא תהיה שום מחיצה תחת צוה"פ, ולפ"ז התיקון שנעשה במקרה זה תלוי במחלוקת הפוסקים, שבמש"ב משמע שלא פסל את העמודים נמצאים בשטח העירוב, וע"פ החזו"א נוקטים לאסור גם כשיש מחיצה שתם באמצע צוה"פ.

כסא ים לאחר התיקון עמוד בקרקע החוט מעליו

[יש להוסיף שבמצב כזה שהגדרות הנכנסות לחלל הפתח, נצרכות להיות העירוב למתחם, דהיינו שהם ממשכות את גבול העירוב אחרי הצוה"פ, יש טוענים שזה יותר חמור כשהם נכנסות לתוך הפתח, כי בסתם מחיצה אפשר להתעלם ממנה לגמרי ולומר שאינה יוצרת חילוק מקום ואין לה חשיבות, אבל מחיצה זו יש לה חשיבות שאנו משתמשים בה לחלק ולהפריד בין המתחם למקום שבחוץ, אלא שאנו רוצים שעד החוט היא תשמש מחיצה לחלק, ומחוט של העירוב היא לא תהיה חשובה לחלק, ובזה לא ישיך לקבוע ולבטל את חשיבותה שתם מהאמצע. וע"ז.]

על מנת לתקן את העירוב לשבת הקרובה, הורדנו את הכסאות למטה לירידה לשם, וקשרנו אותם מהצד התחתון של הגדרות, וכעת הצוה"פ כשרה גם ללא מחיצה באמצע. אבל יש להדגיש שהעירוב טוב רק לשבת הקרובה בלבד, שיהיה בה גם פיקוח שבעז"ה הדברים יעמדו בשלימותם, אבל לא יהיה ניתן לסמוך עליהם לשבתות אחרות על סמך שפעם היתה שם ישיבה, כאמור.

האם חומה עם שערים מעוגלים כשרה למחיצה

במסגרת בדיקות בעירובים, ביקרנו בעיר שיש בה בקצה העיר קיר עם הרבה שערים מעוגלים, שעשויים לנוי, והעירוב של העיר השתמש בקיר זה כחלק מהעירוב, והעמידו את העמוד בסופו כדי להמשך ממנו עם צורות הפתח. והנה הקיר הזה אינו מחיצה כמו גדר, אבל הוא כשר מדן צורת הפתח, וכמבואר בגמ' (עירובין דף י"א:) ובשר"ע (סי' ס"ב ס"ב) שצורת הפתח שהחור הוא כמו כיפה, דהיינו מעוגל, כשר לצוה"פ. ונחלקו הראשונים האם החלק המעוגל שבתחת הוא המשוקף, או הקו הישר שבחומה מעל העיגול, ונפ"מ בעיגול דק שאין מעליו קו ישר. ולמעשה במקרה זה החומה כשרה לכו"ע.

קיר עם שערים מעוגלים כשר מדן צוה"פ כפינה

אבל היה מקרה דומה בעירוב הסמוך לעיר קיסריה, יש שם חומת הורדוס ששימשה בימים ההם להזרים מים מעליה, כעין צינורות ותעלת מי מקורות בזמנינו, וכעת השתמשו בה לעירוב של העיר. אבל בשנה האחרונה הגיע אחד מהמומחים לעירובין לבדוק, והוא שם לב שיש בחומה שערים כעין הנ"ל, אלא שיש מקומות שהם נמוכים מאוד מחמת שהתכנסו בחול, ואין בתוכם חלל י' טפחים. ובגמי מבואר שאין דין צוה"פ אלא אם יש חלל י' טפחים [ונחלקו אם מצרפים את החלק המעוגל, אבל כאן אין גם עם החלק המעוגל]. בחלקים האלו החתלל אינו צוה"פ, גם החומה שמעל הפתח אינו מחיצה, מפני שהיא מחיצה תלויה. הוא חשב אולי להתיר מדן פירצה פחות מי' אמות, אך גם זה לא היה אפשרי, כי הפתחים הם יותר מהחלקים הסגורים, ואין העמוד מרובה על הפרוץ בקטע זה. ואע"פ שבסה"כ בעירוב יש רוב סגור, אך העמודים שבין הפתחים מתבטלים מדן אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, וממילא נהיה פירצה יותר מי' אמות, והדבר היה לפלא, שלפעמים חומה גדולה וארוכה אינה מחיצה כשרה.

קיר תעלת הורדוס ליד קיסריה ששימש את העירוב